

PED4200 - Teori og praksis - Didaktikk og organisasjonslæring

Flerkulturelt perspektiv i utdanningen

Onsdag 3. februar 2010

Fred Carlo Andersen, stipendiat

f.c.andersen@ils.uio.no

Kursemne 5: Flerkulturelt perspektiv i utdanning (tilsvarer omfang og arbeidsbelastning på 5 studiepoeng)

Kursemnet ser samfunnet og dets utdanningsinstitusjoner i et flerkulturelt perspektiv. Sentrale temaer er:

Flerkulturalitet og mangfold, utdanningspolitiske og praktisk-pedagogisk utfordringer, interkulturell opplæring, tospråklig opplæring, inkluderende sosialisering, antirasistisk arbeid og tverrkulturell kommunikasjon.

Dagsaktuelle utdanningspolitiske praksiser, reformer og dokumenter blir tatt opp til faglig drøfting ut fra majoritets- minoritets- og urfolksperspektiv

Onsdag 27. januar

Innledning

- sammenhenger (sosialisering, identitet, integrering)
- begrepsavklaringer (innvandrere, språklig minoriteter)
- Et nytt Norge?

Kulturell kompleksitet

- kritikk mot utdanningen
- ulike forståelser

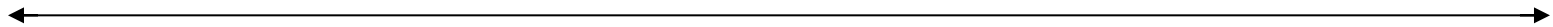
Onsdag 3. februar

- **Når den "fremmede" ikke reiser hjem igjen**
- "Integrer deg" – det refleksive pronomenets tyranni**
- **Fra en monokulturell til en interkulturell praksis**
- **Minoriteters tospråklighet**
- **Samisk skole**

**Hvor mye skal minoritetsspråklige ”tilpasse” seg skolen?
Hvor mye skal skolen ”tilpasse” seg minoritetsspråklige ?**

Etnosentrisme

Kulturrelativisme

”De må integrere seg”

Integrering = en viktig politisk målsetting.

Hvilke betingelser ligger til grunn for integrering ved din skole/virksomhet?

**Hvor mye skal minoritetsspråklige ”tilpasse” seg skolen?
Hvor mye skal skolen ”tilpasse” seg minoritetsspråklige ?**

Etnosentrisme

Kulturrelativisme

”De må integrere seg”

”De må integrere *seg*”

Det refleksive pronomens tyranni

Andersen 2007

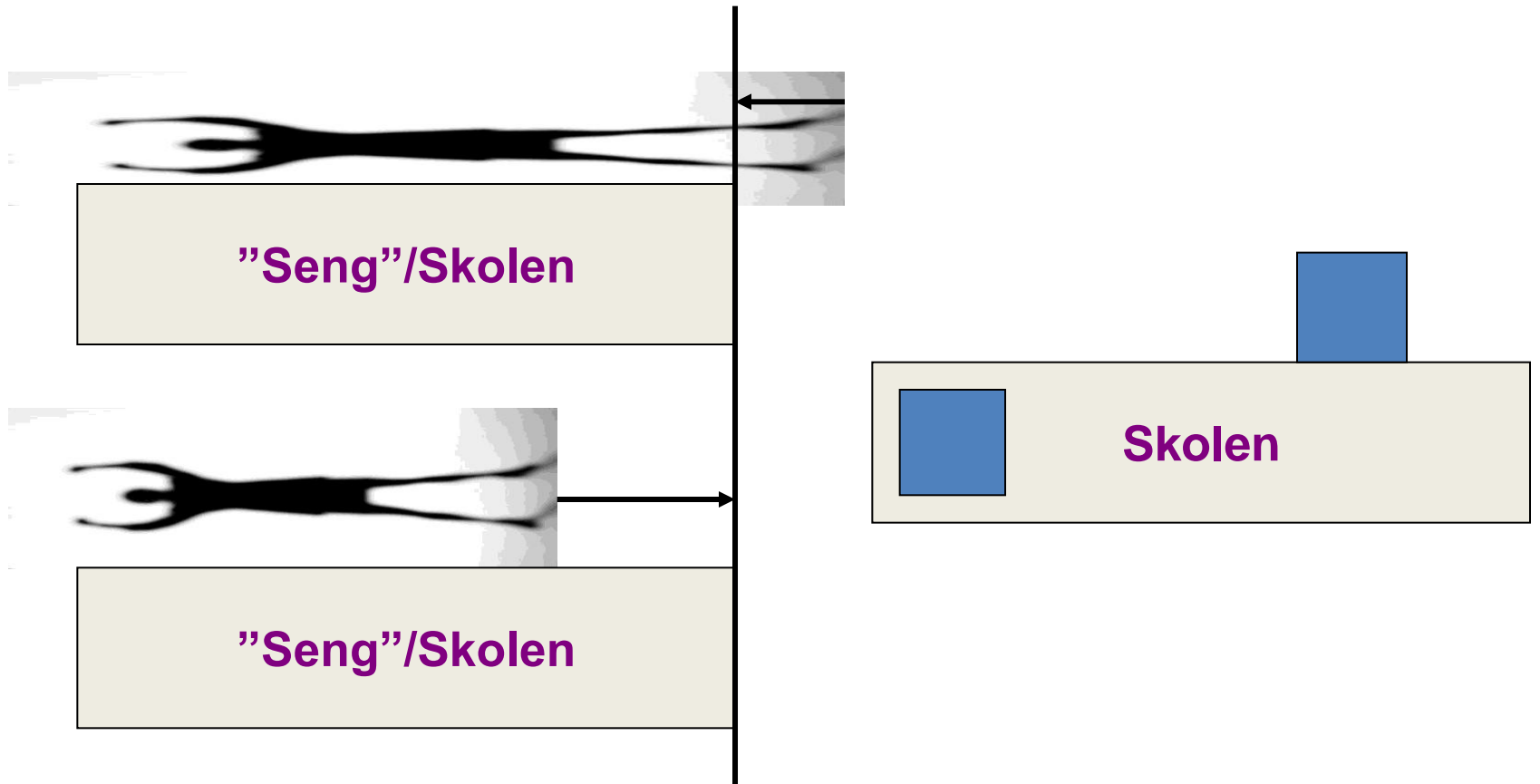
INTEGRERING

- Fremskrittspartiet mener innvandrerne har plikt til å tilpasse seg det norske samfunnet. De må tilegne seg tilfredsstillende norskkunnskaper, som må være det felles språk. I likhet med norske foreldre plikter innvandrerforeldre å sørge for at barn som er født i Norge har tilstrekkelige kunnskaper i norsk ved inntreden i det norske skoleverk (se barnelovens § 30).
- Fremskrittspartiets restriktive innvandringspolitikk, som suppleres med aktiv integrering og tilpasning til norske samfunnsforhold, vil forebygge motsetninger og konflikter mellom befolkningsgrupper med ulike typer etnisk, kulturell og religiøs bakgrunn. Lik offentlig behandling av alle, der alle særytelser for innvandrere fjernes, vil forebygge motsetninger mellom nordmenn og innvandrere.

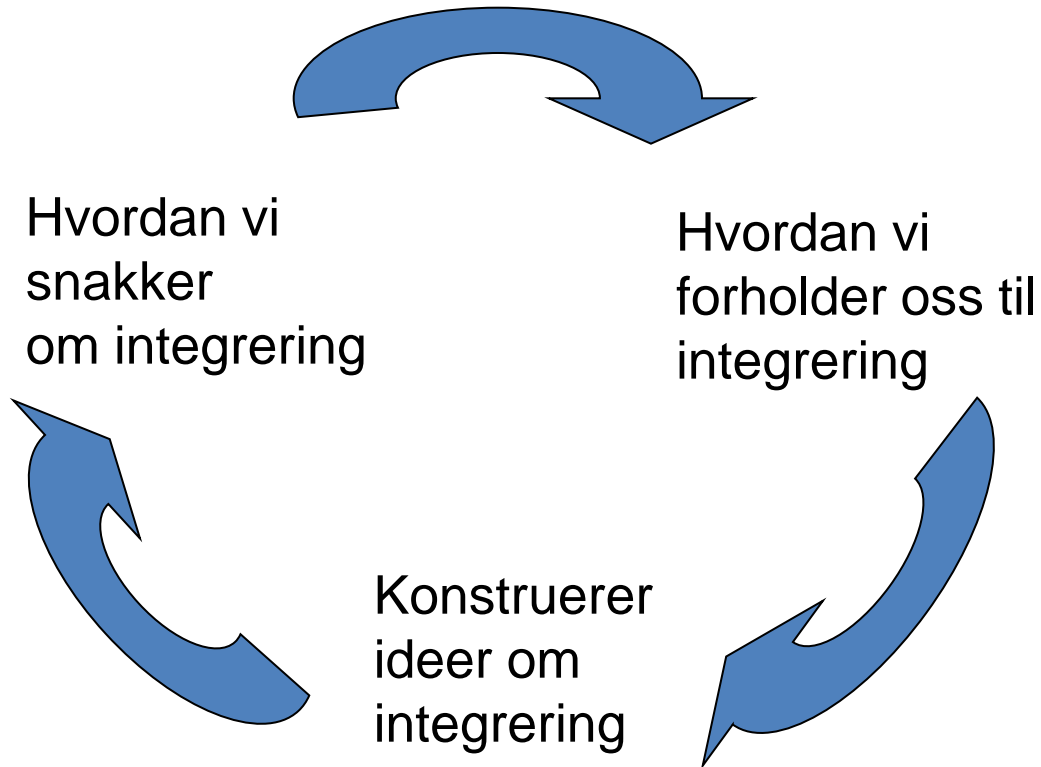
Det refleksive pronomens tyranni

”De må integrere *seg*”

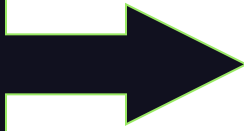
Prokrustes kro-politikk:

Diskursen om integrering

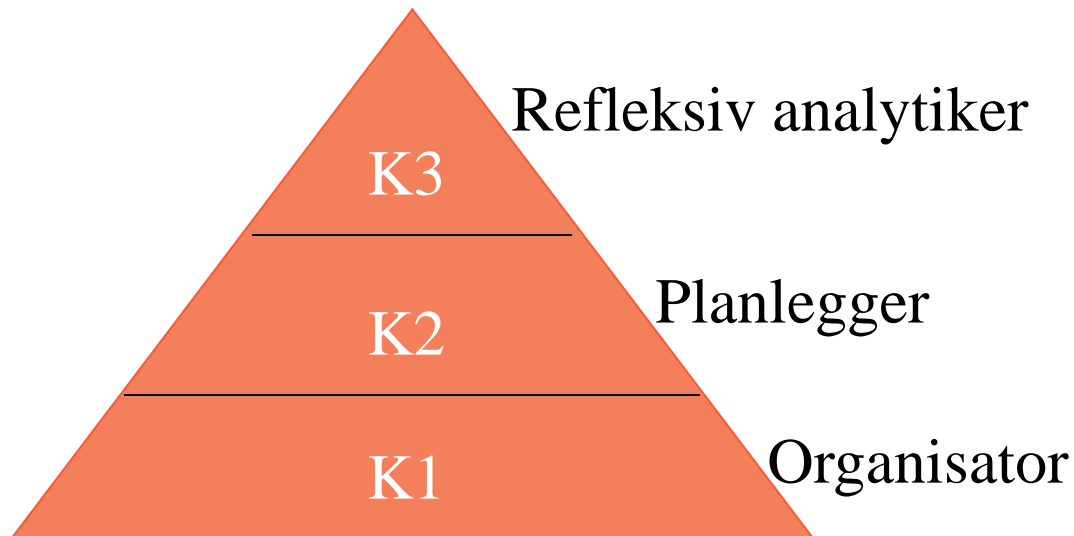

Monokulturell
teori og praksis

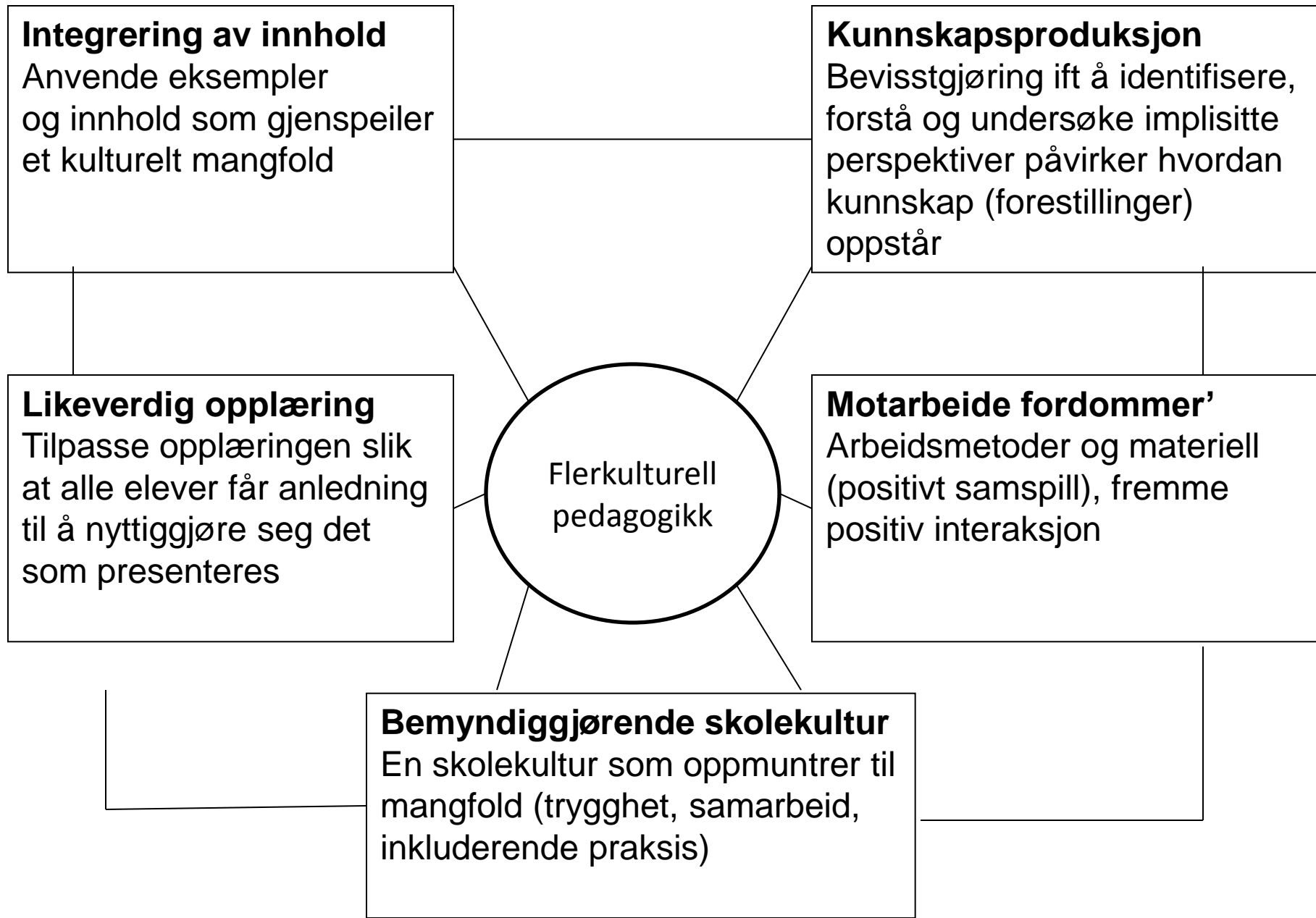

Flerkulturell teori
og praksis

Pihl 2001

Dale 1997

§ 2-8. Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar

Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen.

§ 6-2. Samisk opplæring i grunnskolen

I samiske distrikt har alle i grunnskolealder rett til opplæring i og på samisk. Utanfor samiske distrikt har minst ti elevar i ein kommune som ønskjer opplæring i og på samisk, rett til slik opplæring så lenge det er minst seks elevar igjen i gruppa.

§ 3-12. Særskild språkopplæring for elevar frå språklege minoritetar

Elevar i vidaregåande opplæring med anna morsmål enn norsk eller samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekkeleg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike elevar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge delar.

§ 6-3. Samisk vidaregåande opplæring

Samar i vidaregåande opplæring har rett til opplæring i samisk.

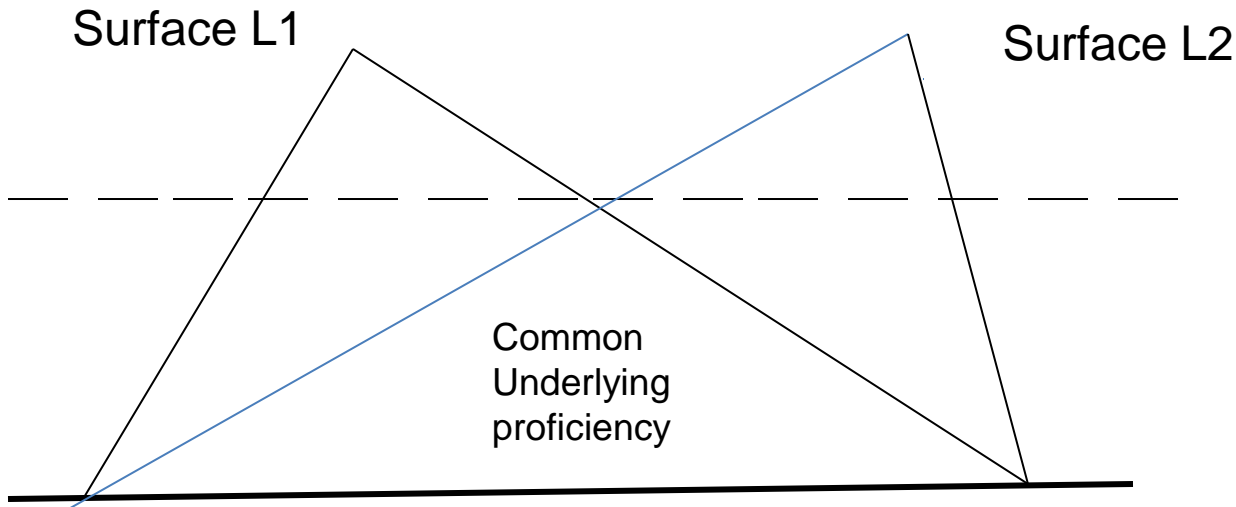

Minoriteters tospråklighet

- Morsmål, det språket som barnet har tilegnet seg først, og som det fortsatt bruker
- Norsk som andrespråk
- Spedbarnstospråklighet, småbarnstospråklighet, parallell tospråklighet
- Skolebarns tospråklighet som suksessiv tospråklighet

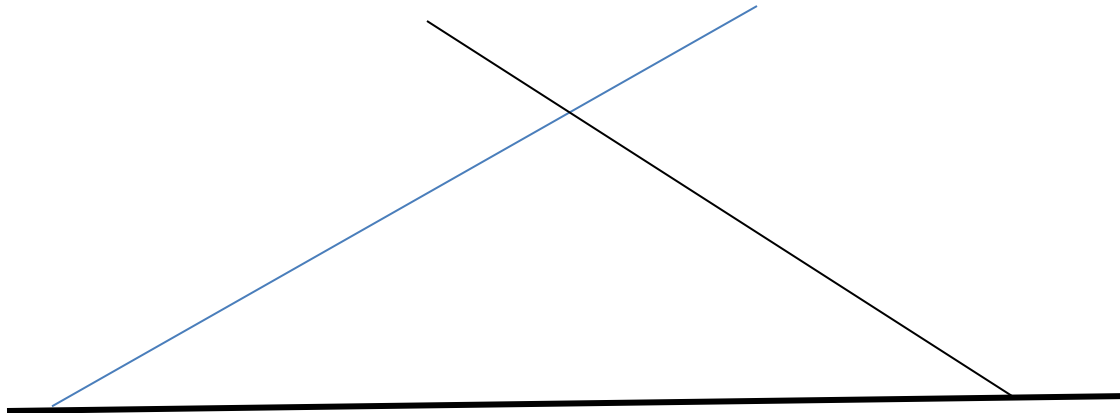
Tospråklig utvikling og den gjensidige avhengighetshypotesen

1. Tospråkliges to språk har et felles fundament
2. Erfaring med det ene av de to språkene kan styrke fundamentet som begge språkene bygger på.

Dual-isfjell-modellen/Tvillingisfjell-modellen

Felles fundament og pedagogiske implikasjoner

Kunnskap om omverdenen
Ordforråd
Begrepskunnskaper

Begreper og kognitive nettverk,
mentale kart, semantiske
merkelapper, problemløsning,
analysere, syntetisere, vurdere,
reflektere over, klassifisere.

Forutsetter at førstespråket er utviklet til et visst nivå

Additiv tospråklighet vs subtraktiv tospråklighet

Additiv tospråklighet vs

subtraktiv tospråklighet

Tospråklig opplæring – en måte å organisere opplæringen på.

1. Opplæring **i** elevenes førstespråk/morsmål (morsmålsopplæring)
2. Opplæring **i** elevenes andrespråk (norskopplæring)
3. Opplæring **på** førstespråket/morsmålet (morsmålspråklig fagopplæring)
4. Opplæring **på** andrespråket (norskspråklig fagopplæring)

Fire (av mange) tospråklige opplæringsmodeller

1. Førstespråksmodellen
2. Den tospråklige overgangsmodellen)
3. Språkbadsmodellen
4. Språkdrukningssmodellen

Minoritetsspråklige elever i grunnskolen

- Tilstandsbeskrivelse: læringsutbytte og læringsmiljø
- Gjeldende rett
  - Opplæringsloven § 2-8 om særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter
- Læreplan**
- Kartleggingsverktøy**

Drøft/kommenter:

”Spørsmålet er om det likevel går an å trekke ut noe lærdom av hva undersøkelsene har kommet fram til? Ett viktig poeng er at argumentet om at den mest effektive veien å gå for å lære seg andrespråket utelukkende går gjennom andrespråket ikke har noen støtte i forskningen og at «time-on-task»-hypotesen i praksis bygger på en feilaktig oppfatning om andrespråkslæring. Bevaringsmodellene og de langvarige overgangsmodellene viser at det er fullt mulig å utvikle andrespråksferdigheter hos minoritetsspråklige elever gjennom å bruke elevenes morsmål, i kortere eller lengre perioder og med ulik grad av intensitet. Det er med andre ord ingen nødvendig motsetning mellom å videreutvikle morsmålet sitt og det å lære seg andrespråket. Samtidig antyder erfaringene fra de canadiske språkbudene at det ikke er avgjørende hvilket språk selve undervisningen foregår på. Men når undervisningen foregår på barnas andrespråk, tyder resultatene på at dette skjer mest effektivt i de tilfeller barna har tilgang til tospråklige lærerressurser i skolen.” (Bakken 2007: 80)

Drøft/kommenter:

Av gjennomgangen av norsk og skandinavisk forskning fremgår blant annet:
”De skandinaviske forskningsresultatene er mer blandet når det gjelder betydningen av morsmålsopplæring for barnas språklige og faglige utvikling. Alle de mindre studiene konkluderer med at bruken av morsmålet i opplæringen virker språklig og faglig stimulerende. De større studiene gir enten ingen effekt, sprikende resultater eller positiv effekt. Det siste forutsatt at barna har hatt langvarig morsmålsopplæring i løpet av barneskolen. Felles for alle studiene er at ingen av dem har kommet frem til negative effekter av morsmålsundervisning. Dette viser at argumentet om at morsmålsundervisning tar oppmerksomheten bort fra andrespråksinnlæringen høyst sannsynlig er feil. Mest trolig har utbyttet av omfattende morsmålsopplæring på barnetrinnet virket positivt for de elevene som har fått dette i Oslo-skolen på 1980- og begynnelsen av 1990-tallet.” (Bakken 2007: 53)

Det er utviklet et eget læreplanverk for Kunnskapsløftet - Samisk. Disse planene er likeverdige og parallelle læreplaner for opplæring i samiske distrikt og for elever utenfor samiske distrikt som får samisk opplæring. I fag hvor det ikke er utviklet samiske parallelle læreplaner, gjelder nasjonale fastsatte læreplaner.

Læreplanverket for kunnskapsløftet samisk består av:

- Generell del
- Prinsipper for opplæring (med samisk læringsplakat)
- Fag - og timefordeling

Samisk læringsplakat

Den samiske skolen og lærebedriften skal:

-legge til rette for at elevene/lærlingene får en kvalitetsmessig god opplæring med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv

-OSV

-OSV

Samisk læringsplakat

Den samiske skolen og lærebedriften skal:

- legge til rette for at elevene/lærlingene får en kvalitetsmessig god opplæring med basis i samisk språk, kultur og samfunnsliv
- gi alle elever og lærlinger/lærekandidater like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre
- stimulere elevenes og lærlingenes/lærekandidatenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet
- stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning
- stimulere elevene og lærlingene/lærekandidatene i deres personlige utvikling og identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståelse og demokratisk deltakelse
- legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lærekandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid
- fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter
- stimulere, bruke og videreutvikle den enkelte lærers kompetanse
- bidra til at lærere og instruktører fremstår som tydelige ledere og som forbilder for barn og unge
- sikre at det fysiske og psykososiale arbeids- og læringsmiljøet fremmer helse, trivsel og læring
- legge til rette for samarbeid med hjemmet og sikre foreldres/foresattes medansvar i

I opplæringen skal mangfoldet i elevenes bakgrunn, forutsetninger, interesser og talenter møtes med et mangfold av utfordringer. Uavhengig av kjønn, alder, sosial, geografisk, kulturell eller språklig bakgrunn skal alle elever ha like gode muligheter til å utvikle seg gjennom arbeidet med fagene i et inkluderende læringsmiljø. Tilpasset opplæring for den enkelte elev kjennetegnes ved variasjon i bruk av lærestoff, arbeidsmåter, læremidler samt variasjon i organisering av og intensitet i opplæringen. Elevene har ulike utgangspunkt, bruker ulike læringsstrategier og har ulik progresjon i forhold til nasjonalt fastsatte kompetansemål

(Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Prinsipper for opplæringen)

Noen forskjeller i formuleringer vedrørende samiske og minoritetsspråklige elever

Styrke samiske elevers førstespråk og utvikle funksjonell tospråklighet

Vs

Målet om funksjonell tospråklighet fjernet etter M-87

L-97 representerer en holdningsendring overfor språklige minoriteters funksjonelle tospråklighet (Øzerk 1997 s 153-154).

Rett til morsmålsopplæring som et hensiktsmessig hjelpemiddel i faglig sammenheng
-En overgangsordning til ordinær opplæring.

-Samiske rettigheter sikret gjennom internasjonale konvensjoner
(bl.a FN og Europarådet)

Hva med minoritetsspråklige elever?

Ikke de samme politiske rettighetene til tross for beslektede behov (Engen 2004)

Samisk opplæring

Samenes rettslige og politiske status

-Fra assimilasjon til «Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv» (1988).

-”Skal samiske elever kunne utvikle en trygg identitet og tilhørighet til egen kultur, må ledelsen og lærerne ved skolen tilstrebe et læringsmiljø med en positiv og reflektert holdning til samisk kultur og samfunnsliv. Det er ikke tilstrekkelig at opplæringen legger vekt på kunnskap om samisk historie, kultur, språk og samfunnsliv hvis elevene ikke samtidig møter en positiv holdning til egen kultur og eget samfunn i hele skolens virksomhet.” (L97S: 66.

Resultater: Definisjon av minoritetselever

Avdelingsleder:

- Få minoritetselever” (45) – behov for spesialundervisning*
- ”De andre” ikke noe problemer med å komme fra et annet land enn Norge. Allerede integrerte, integreringsprosessen over.*

Gir dette utgangspunktet et overforenklet bilde mellom minoritetselever og majoritetselever? To kategorier minoritetselever?

Sosialrådgiver:

Hvis vi definerer mse så teller vi rare navn, og så venter vi og ser, og de som ikke later til å ha noen problemer anses som ordinære elever.

Vi kan ha minoritetselever her, men de må snakke norsk. Det er slik vi fokuserer. De har ingenting her å gjøre hvis de ikke kan snakke norsk (“er tonen her”)

Blant hvem, og hvor mange?

Resultater: Reduksjon av morsmålets betydning

Avdelingsleder 3:

-Så lenge du er elev i en norsk skole, må det være en forutsetning at du er i stand til å forstå hva som blir sagt i den skolen

Avdelingsleder 1:

-Fornuftig å oversette lærebøker til mange ulike språk

Avdelingsleder 2:

-Et skritt i feil retning

Resultater: Reduksjon av morsmålets betydning

Avdelingsleder: Mange lærere som klager på at det var veldig uheldig at de anvender sitt førstespråk, siden det var umulig å forstå hva som blir sagt.

Intervjuer: Hvis du fikk velge tilpasning?

Avdelingsleder: To eller tre miljøarbeidere.

Intervjuer: I timen og sånn?

Avdelingsleder: Ja i frikvarter, på bibliotek, eller hvor som helst. Så møter du dem, og så kommer det språket som du ikke skjønner, som de bruker, selv om du forlanger at de skal snakke norsk, så gjør de veldig sjeldent det. Så jeg har alltid, i mange år ønsket meg en miljøarbeider som kan ha en viss form for kontroll med hva som skjer innad i de gruppene.

Behov for dialog.....

Resultater: Myten om fargeblindhet og nøytralitet

Avdelingsleder 1:

-Bakgrunn ingen relevans, siden en elev er en elev

Avdelingsleder 2:

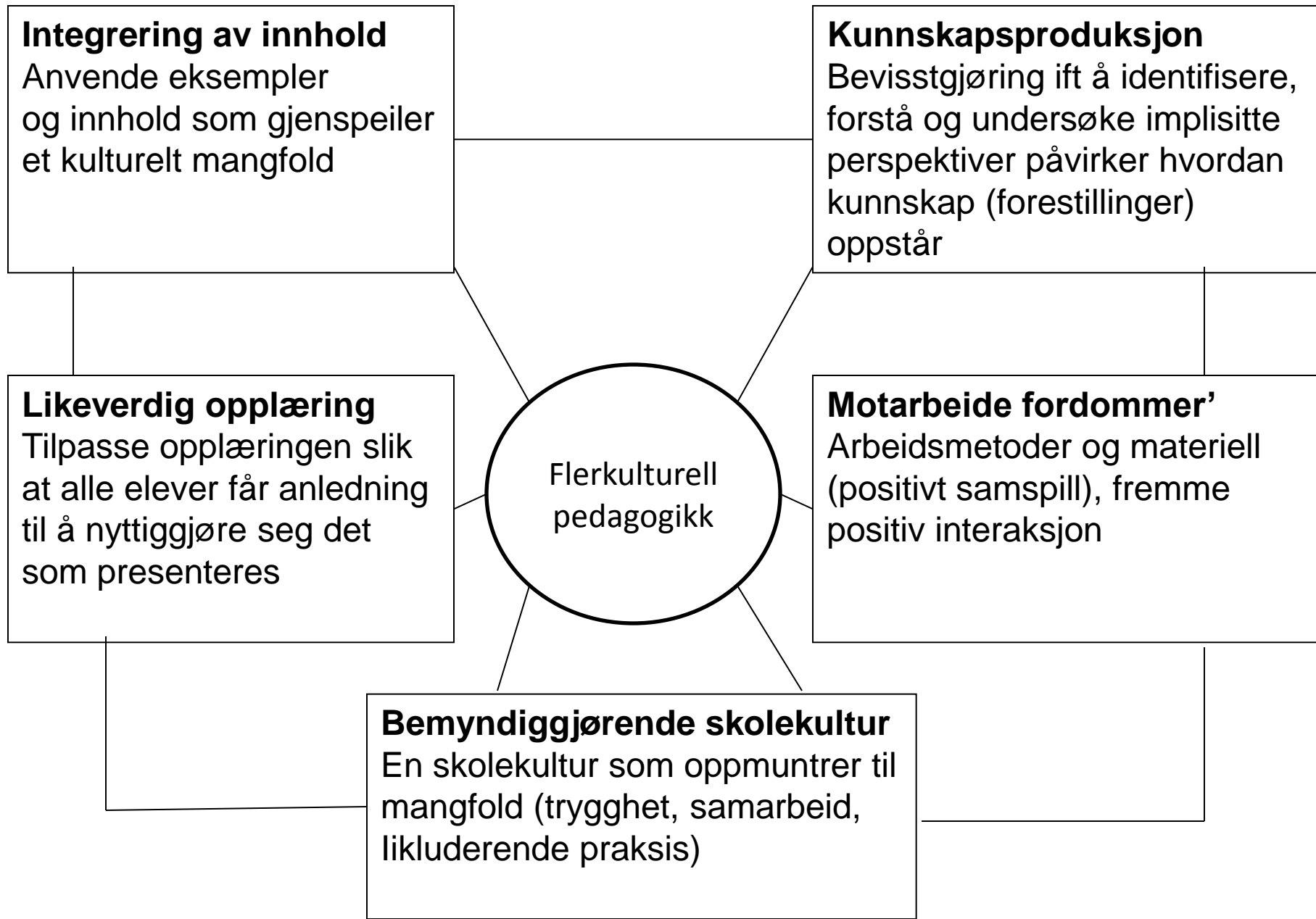
(innhold fra ulike kulturer og grupper for å illustrere viktige begreper og tilnærmninger til skolefag). De burde ha bestått grunnskolepensum når de begynner her. Og da burde også det ligge inne det du etterlyser nå, for jeg synes ikke det er vår oppgave, det er for sent.”

Han understreket også skolens betydning for å forberede for yrkesopphold, og viktigheten av å ha et godt utviklet norsk språk.

Ledelsesimplikasjoner

- Kompetansefokus (opplæringsloven, anvendelse av førstespråkets betydning)
- Utvikling av kritisk bevissthet
- Fokus på læring og god klasseromspraksis
- Fremme inkludering
- Fremme dialog
- Meningsfull integrering

Refleksjonsnotat til meg, for deg

I refleksjonsnotatet skal du reflektere over utbyttet av forelesningen sett i forhold til egen arbeidssituasjon. Refleksjonsnotatet skal være en konkretisering av hvilken bevissthet du har utviklet på grunnlag hvilke forventninger du hadde før forelesningen, hva den ga deg og hva du eventuelt ser du for deg at den kan anvendes i det praktiske arbeidet.

Sentrale spørsmål kan være:

- Hva handlet forelesningene om? (en kort oppsummering).
- Hva anser du som spesielt nyttig?
- Hvorfor mener du det i så fall er nyttig?
- Hva vil du lære deg mer av/hva har forelesningen (samtalene) eventuelt inspirert deg til å jobbe videre med?

